

наша слова

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 42 (1453) 16 КАСТРЫЧНІКА 2019 г.

Беларуская грамадскасць выступіла з адмысловым зваротам адносна стану беларускай мовы ў краіне

беларускамоўны

ПЕРАПІС НАСЕЛЬНІЦТВА ➔ 2019

Мы, прадстаўнікі беларускай грамадскасці, заклапочаны тым, што беларуская мова не мае спрыяльных умоваў для існавання і развіцця ў Беларусі.

Паводле Канстытуцыі Беларусі, абедзве мовы - беларуская і расейская - ёсць дзяржаўнымі, але ўлады ўвесь час цураюцца беларускай мовы. Яна амаль не ўжываецца на афіцыйным узроўні, практычна ўсе законы ў Беларусі выдаюцца выключна па-расейску. Паводле апошніх даследаванняў, 48 % беларусаў лічаць беларускую мову роднай, але доступ да адукациі на беларускай мове застаецца абмежаваны: толькі 13 % вучняў навучаюцца па-беларуску; у краіне няма ніводнага ўніверсітэта з беларускай мовай выкладання. Мова 85 % кнігаў, што выдаецца ў Беларусі штогод, - расейская; па-беларуску выходзіць толькі 9,5 % кніг.

Паколькі ў апошнія гады колькасць ініцыятываў, скіраваных на папулярызацію беларускай мовы, няспынна расце, надышоў час, каб беларуская нацыя напоўніцу карысталася ўласнымі правамі на самавыяўленне і ўдзел у культурным жыцці, у тым ліку і праз сваю мову.

На неабходнасць падтрымача беларускую мову ў Беларусі звяртае ўвагу міжнародная супольнасць. Асамблея дэлегатаў Міжнароднага ПЭНу на 85-м штогадовым Кангрэсе звярнулася з заклікам да ўладаў Беларусі паважаць, абараняць і дапільноўваць праваў ўсіх беларускамоўных і дзеяць згодна з Артыкулам 17 Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь, які заканадаўча замацаваў статус беларускай мовы як дзяржаўнай. Таксама Міжнародны ПЭН звяртаецца да карпарацыі "Google" ды іншых інтэрнэт-платформаў, каб яны прызналі беларускую мову і забяспечылі беларусам магчымасць у поўнай меры карысташа ёй на гэтых пляцоўках.

Беларускай мове мусіць быць створаныя спрыяльныя ўмовы для развіцця і роўныя шанцы ў параўнанні з расейскай мовай.

4 кастрычніка ў Беларусі пачаўся чарговы перапіс насельніцтва. Звесткі перапісу, паводле Закону "Аб перапісе насельніцтва", будуць упływać на фармаванне дзяржаўнай палітыкі ў розных сферах. Ад колькасці людзей, якія ў адказах назавуть беларускую мову роднай, залежыць далейшая палітыка дзяр-

жавы. Адказам "беларуская" вы станоўча паўплываеце на яе.

Мы перакананыя, што родная мова - не абавязкова "першая засвоеная ў дзяцінстве". Родная мова - гэта эмоційныя пачуцці, гэта тая мова, якую вы адчуваеце роднай, мовай сваіх дзядоў. Незалежна ад таго, якой мовай вы карыстаецеся ў штодзённым жыцці, беларуская мова насаб'ядноўвае і робіць унікальнымі.

Мы заклікаем усіх, хто з някіх прычынаў можа / хадзе / бы называць беларускую мову роднай, абрацца ў роднай падчас перапісу насельніцтва. Маленькі ўчынак - глабальнае значэнне.

Мы прапаноўваем арганізацыям грамадзянской супольнасці і публічным асобам далучачца да гэтага звароту і пашыраць яго ў сваіх колах. Гісторыю робім мы, і гэта не складана. Дастатковая выявіць волю і заявіць пра сваё - роднае.

"Арт Сядзіба".

Беларускі ПЭН-цэнтр.

ЗБС "Бацькаўшчына".

Тэлеканал "Белсат".

Symbol.by.

Саюз беларускіх пісьменнікаў.

Калі вы як публічная асoba ці ваша арганізацыя падзяляеце гэты зварот, калі ласка, напішыце нам пра гэта на адрас rieverapis2019@gmail.com з пазнакай "подпіс пад зваротам" і мы дадамо ваш подпіс.

Калі вы хочаце падпісаць зварот як арганізацыя, напішыце, калі ласка, поўную яе назуву.

Калі вы хочаце падпісаць зварот як публічную асобу, то дашліце, калі ласка, поўнае імя і прозвішча і таксама сваю сферу дзейнасці.

Пад зваротам ужо падпісаліся:

Арганізацыі:

- ПУ Беларускі дакументацыйны цэнтр;
- ГА "Беларуская асацыяцыя журналістаў";
- Грамадскае аб'яднанне "Цэнтр сацыяльных інавацый"
- Міжнародная грамадская арганізацыя "Euro-Belarus";

5. Лятучы ўніверсітэт;

6. Крама-музей "Б/Уржуазные ценности";

7. Цэнтр еўрапейскай трансфармацыі;

8. Цэнтр прававой трансформации;

9. Офіс па правах людзей з інваліднасцю;

10. Экспертна-прававое таварыства "Ініцыятыва FORB";

11. Саюз беларускіх пісьменнікаў;

12. Беларускі дом правоў чалавека;

13. Дабрачынная арганізацыя "Беларусы ў Чыкага",

14. Выдавецтва "Коска";

15. Беларускі Хельсінскі Камітэт.

16. Асамблея НДА

і шэраг прыватных асобаў.

Дарагія сябры "Нашага слова"!

У кастрычніку мы атрымалі невялікую прыбылку ў падпісы. Але прыбылка вельмі нязначная, пры тым, што Магілёўская вобласць сумела і цяпер упасці. Мы страйлі чытачоў папяровых газеты, а ці набылі чытачоў сайта, то яшчэ пытанне. Тым не менш, газета прадаўжае выходзіць, і ніякіх песян јажыбы не будзе. Мы былі, ёсць і мусім быць. А сёння пачынаем барацьбу за падпісчыка на 2020 год.

Ліпень Кастрычнік

Ліпень Кастрычнік

Берасцейская вобласць:

Баранавічы р.в. 8 12

Бяроза р.в. 8 8

Белааэзэрск р.в. 7 7

Бярэсце гор. 1 1

Ганцавічы р.в. 2 2

Драгічын р.в. 1 1

Жабінка р.в. 1 1

Іванава р.в. 1 1

Івацэвічы р. в. 2 2

Камянец р.в. 1 1

Кобрын гор. 2 2

Лунінец гор. 1 1

Ляхавічы р.в. 1 1

Маларыга р.в. 1 1

Пінск гор. 5 4

Пружаны р.в. 2 4

Столін р.в. 1 1

Усяго: 38 43

Гомельская вобласць:

Буда-Кашалёва 1 2

Брагін р.в. 1 1

Ветка р.в. 1 1

Гомель гор. 13 15

Добруш р.в. 1 1

Ельск р.в. 1 1

Жыткавічы р.в. 6 11

Жлобін гор. 1 1

Калінкавічы гор. 1 1

Карма р.в. 2 2

Лельчицы р.в. 1 1

Лоеў р.в. 1 1

Мазыр гор. 1 1

Акцябарскі р.в. 1 1

Нароўля р.в. 1 1

Петрыкаў р.в. 1 1

Рэчыца гор. 1 1

Рагачоў гор. 1 1

Светлагорск гор. 1 1

Хойнікі р.в. 1 1

Чачэрск р.в. 1 1

Усяго: 33 41

Віцебская вобласць:

Бешанковічы р.в. 1 1

Браслаў р.в. 1 1

Віцебск гор. 17 19

Верхнедзвінск р.в. 4 4

Глыбокае р.в. 5 5

Гарадок р.в. 1 1

Докшицы р.в. 3 3

Дуброўна р.в. 1 1

Лёзна р.в. 1 1

Лепель р. в. 1 1

Міёры р.в. 1 1

Наваполацк гор. 18 18

Орша гор. 6 5

Полацк гор. 3 3

Паставы р.в. 4 4

Расони р.в. 1 1

Сянно р.в. 1 1

Талочын р.в. 1 1

Ушачы р.в. 3 3

Чашнікі р.в. 1 1

Шаркоўшчына р.в. 5 5

Шуміліна р.в. 1 1

Усяго: 77 78

Гарадзенская вобласць:

Бераставіца 2 2

Ваўкавыск гор. 3 3

Воранава р.в. 2 2

Гародня гор. 24 28

Горадня РВПС 14 14

Дзятлава р.в. 5 7

Зэльва р.в. 1 1

Іўе р.в. 2 2

Дзеля памяці пра Васіля Быкава

Старшыні праўлення
Саюза пісьменнікаў Беларусі
Чаргінцу Мікалаю Іванавічу

Шаноўны Мікалай Іванавіч! 19 чэрвеня 2019 года Віцебская абласная арганізацыя Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны сумесна з Віцебскай абласной бібліятэкай правялі творчы вечар, прысвечаны 95-ай гадавіне з дня нараджэння Васіля Уладзіміравіча Быкава. На вечары ўсе прысутныя з вялікім болем і шкадаваннем канстатаўвалі, што ў Віцебску да гэтага часу не ўвекавечана памяць нашага славутага земляка. Ніводная культурна-асветная ўстанова, вуліца ці плошча не носіць імя Быкава. Німа і помніка Васілю Быкаву, ліквідаваны абласны Літаратурны музей з экспазіцыямі, прысвеченымі знакамітым землякам.

Наши адпаведныя прапановы па ўвекавечанні памяці В.У. Быкава не знаходзіць, на жаль, падтрымкі ў кірауніку горада Віцебска і вобласці. У сувязі з гэтым мы просім Вас - вядомага дзяржаўнага і грамадскага дзеяча, аўтарытэтнага кірауніка Саюза пісьменнікаў Беларусі - выступіць з хадайніцтвам перад Віцебскім абласным выканаўчым камітэтам аб прысвяеніі імя Васіля Уладзіміравіча Быкава Віцебскай абласной бібліятэцы. Практычна толькі Вы адзін засталіся з пісьменнікаў, якія добра ведалі і цанілі Васіля Быкава, доўгія гады сябравалі з ім.

Дашага ведама заўважым, што прысвяенне Віцебскай абласной бібліятэцы імя В.У. Быкава, якая цяпер носіць імя У.І. Леніна, ні ў якім разе не зменшыць памяць пра Леніна, бо ў Віцебску ёсць помнік Леніну, плошча імя Леніна, цэнтральная вуліца горада таксама носіць імя Леніна, а яшчэ ёсць гарадская паліклініка імя Леніна.

Мы ведаем, паважаны Мікалай Іванавіч, што Вашы ініцыятывы і прапановы ў розных напрамках грамадскага і культурнага жыцця краіны ўспрымаюцца з даверам і ўвагай кіраунікамі дзяржаўных органаў улады. Таму мы маєм надзею на становічнае вырашэнне пытання аб прысвяеніі Віцебскай абласной бібліятэцы імя Васіля Уладзіміравіча Быкава.

Старшыня рады
Віцебскай абласной арганізацыі
ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны"
01.07.2019. Віцебск.

Ю.М. Бабіч.

ГРАМАДСКАЕ АБ'ЯДНАННЕ
"САЮЗ ПІСЬМЕННІКАЎ БЕЛАРУСІ"

ОБЩЕСТВЕННОЕ ОБЪЕДИНЕНИЕ
"СОЮЗ ПИСАТЕЛЕЙ БЕЛАРУСИ"

Ул. Фрунзе, 5, комн. 200, 220034, г. Минск,
Тел./факс: (017) 392 59 02 (392 59 03)

Р/ярхунак BY70AKBB30150000024685100000
філ. 510 «АБ Беларусбанк» г. Мінск,
БІК АКБВВВ21510

УНП 805000036

08.07.2019 № 01-10/499

на № ад

Старшыня рады
Віцебскай абласной арганізацыі
ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны"
Бабіч Ю. М.

Паважаны Юрый Міхайлавіч!

Атрымалі Ваш ліст і раздзяляем занепакоенасць Вашай арганізацыі аб адсутнасці мемарыялізацыі імені Васіля Быкава ў Віцебску.

На адрас старшыні Віцебскага аблівіканкама М. М. Шарстнёва Саюз пісьменнікаў Беларусі накіраваў ліст. У ім сказана пра тое, што наша арганізацыя з 2001 года вядзе актыўную работу па ўшанаванні памяці Героя Сацыялістычнай працы, дэпутата Вярховага Савета СССР і БССР, народнага пісьменніка Беларусі Васіля Быкава. Шэраг наших прапаноў браўся пад ўвагу асабіста Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь А. Р. Лукашэнкам. Як, напрыклад, адкрыццё філіяля Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры на летніку пісьменніка ў г. п. Ждановічы.

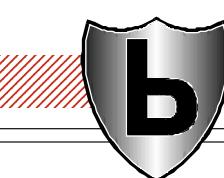
На дадзеным этапе пісьменніцкая арганізацыя звязтае ўлагу ўлаштаваць на неабходнасці назвы вуліцы ў Менску іменем Васіля Быкава, устаноўкі яму помніку. Дарэчы, варыянт помніка таксама падрыхтаваны.

У лісце да М. М. Шарстнёва мы выказываем нашу агульную пазіцыю аб неабходнасці і ў Віцебску ўславіць імя выбітнага літаратара, чалавека насамрэч заслужанага і паважанага. Як, дарэчы, звязтае ўлагу і на неправамернае закрыццё Літаратурнага музея з экспазіцыямі, прысвяченымі знакамітым землякам. Гэта наша гісторыя, гонар і слава.

Спадзяёмся, што наш голас будзе пачуты і да святкавання пачэснай даты - 75-годдзя Вялікай Перамогі - імя Васіля Быкава загучыць больш значна на Віцебску.

Дзякую Вам за Ваша шчырае стаўленне да захавання каштоўнасцяў важных для ўсіх нас беларусаў.

Старшыня ГА "Саюз пісьменнікаў Беларусі" М.І. Чаргінец.

"Да літаратурных герояў ішоў па сэрцы"

"Выдатны мастак - гэта вялікі і дзіўна прыгожы свет",
- В. Карамазаў.

9 кастрычніка на сядзібе ТБМ адбылася сустрэча з адным з лепшых беларускіх празаікаў - Віктарам Філімонавічам Карамазавым. Летам творца адзначыў 85-гадовы юбілей, а зараз змог падзяліцца сваім апошнім здабыткамі і думкамі.

Чытачы прыйшлі на сустрэчу з масцітым літаратаром з яго выданнямі 80-90-ых гадоў, з чырвонымі кнігізбораўскім томам сучаснага класіка. Усе былі ўражаны, убачыўшы бадзёрага духам і душэўна багатага творцу, які краунуў сваім цэпільным позіркам і мудрымі развагамі. Прагучалі ўрыйкі з кніг: "Краса і воля", "З вясной у адным вагоне", "Антон".

Больш за дзве гадзіны працягвалася сустрэча на сядзібе ТБМ з Віктарам Карамазавым і ад кожнай новай жыццёвой гісторыі ў слухачоў захоплівала дух.

Тэбэемаўцы даведаліся, як беспрытульны хлопец ездзіў на даху цягніка і ратаваўся ад голаду ў вяенны час, калі дзеці хавалі дзяцей, стаялі гарой аднаго за аднаго. Бацька знайшоў яго ў прытулку на ваенным заводзе пад Ульянаўскам. Філімон Карамазаў быў настаўнікам, выкладаў беларускую мову і літаратуру, у 30-тых гады ён вучыўся ў аспірантуры ў Менску, але вучобу вымушшаны быў кінуць. У 1937 годзе ён выехаў у Крычаў, і бацькі выкладалі ў Крычаўскай школе.

У яго душы з маленства, заўсёды з сабой быў нататнічак з алоўкам.

Замежныя камандыроўкі, паездкі ў Парыж, на Сейшэльскія астравы, Мальдывы і на Маўрыкій прынеслі новыя ўражанні і былі плённымі.

У сваіх раманах пісьменнік шукаў адказы на глыбокія пытанні. Яго цікавіў духоўныя стрыжаны мастака, пошукуі прауды ў масцяцтве. Даследчыка хвалявалі няпростыя пытанні:

Як адважыўся хворы, часткова паралізаваны Бялыніцкі - Біруля паехаць у лес, на лецішча "Чайка", каб там працаўаць? Як знайшоў Гаўрылі Вашчанка праобраз для напісання партрэта Кірылы Тураўскага, калі выконваў ілюстрацыі для кніг? Чаму выдатны рускі жывапісец Мікалай Неўраў, які пасяліўся ў беларускай вёсцы Лыскаўшчыне, каб шукаць фактуру для партрэтаў герояў, не змог знайсці сапраўдных прататыпаў у асяродзі парафакаў, не вытрымаў халопскага духу і застрэліўся? Чаму Фердынанд Рушчыц пасля пераезду ў Варшаву,

з аленямі.

- Усе героі аповесцяў і романоў - леснікі, паляўнічы і плытагоны - былі маймі жывымі сябрамі. Я ішоў да іх з любою, - засведчыў аўтар.

А потым сцяжынка вывела пісьменніка на мастакоў-пейзажыстаў. Яму давялося падарожнічаць па мясцінах Вітольда Бялыніцкага-Бірулі і іншых жывапісцаў. Захоплінне жывапісам жыло

згубіўшы нацыянальнае асяродзе, якое сілкавала яго творчасць, адчуў дэпрэсію і закінуў на некаторы час пэндзлі?

На жаль, ужо даўно дзяржаўнае выдавецтва "Мастацкая літаратура" не друкуе прозу аднаго з найлепшых прадстаўнікоў філалагічнага пакалення. У апошнія гады кнігі даводзіліся выдаваць за свае гроши, за сродкі саміх мастакоў і пры падтрымцы СБП.

На сустрэчы прысутнічала дачка пісьменніка Людміла Віктараўна, якая выкладаў беларускую мову і літаратуру ў школе ў Менску і заахвочвае сваіх вучняў да чытання глыбокіх мастацкіх твораў.

Пажаданні здароўя і даўгагалецця выказаў свайму сябру мастак Віктар Кірылавіч Барабанцаў. Ад імя сябру ТБМ шаноўнаму госцю падзякаваў старшыня Менскай гарадской арганізацыі Аляксандр Давідовіч.

Э.Дзвінская,
фота аўтара.

Слова да кандыдатаў у дэпутаты 8-га склікання Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь

Выбары ў Нацыянальны сход Рэспублікі Беларусь прызначаны на 17 лістапада 2019 года, г.зн. раней да заканчэння тэрміну...? Грамадства не без прычыны моцна ўзрушана ўсталяванай практикай правядзення выбараў у гэтых заканадаўчы орган. Яны праводзяцца без выбараў, а шляхам прызначэння кандыдатаў у дэпутаты, прычым ва ўсім паслушманных толькі ўладам, а не тым, хто іх выбірае. На вялікі жаль, такая заганная практика вельмі ўтрывалілася ў нашым грамадскім жыцці. Далей ніяк нельга мірыцца з ёю. Тому мы і вырашылі параважаць з тымі, хто пажадаў трапіць у гэтых заканадаўчы орган, узяць на сябе такія адказныя перад народам абавязкі.

Кожны з вас, шаноўныя будучыя дэпутаты, павінны глыбока ўсведамляць, што чарговыя выбары ў Нацыянальны сход праходзяць у незвычайна складаны, нялёгкі для нас час, калі пад сур'ёзнай пагрозай знаходзіцца дзяржаўны суверэнітэт краіны, які ў нас так і не стаў рэальным. Невыпадкова з боку ўладаў выбарчая кампанія і праходзіць у абсалютным маўчанні пра ўсё тое ганебнае, што адбылося з нашым нацыянальным жыццём за чвэртку стагоддзя функцыянавання презідэнцкай сістэмы нязменнага кіравання ім адной і той жа асобай, што, як сведчыць сусветны досвед, характэрна толькі краінам, дзе непадзельна пануе таталітарызм. Тому і зразумела, чаму на самым высокім дзяржаўным узроўні забяспечваецца поўны байкот гэтай "гістарычнай" даты (чвэртку стагоддзя?) - дваццатціпяцігоддзе існавання презідэнцкай вертыкалі, каб толькі народ не задумаўся, чаму мы за такія працяглы час панеслі нечуваныя каласальныя страты ў сваёй этнакультурнай самабытнасці, дасягнулі мяжы поўнай беларускамоўнай анямеласці народа.... Так і хочацца запытаць усіх рангаў дзяржаўных дзеячаў, дэпутатаў, кіраўнікоў навуковых, вышэйшых навучальных установ, творчых арганізацый, асабліва пісьменніцкіх, палітычных партый, нацыянальных рухаў: "Што ж вы маўчыце ў гэтую страшнную для нашай святой Бацькаўшчыны часіну?! Няўжо Вам не баліць, што паводле свайго культурна-моўнага жыцця яна ўжо не Беларусь, а, пад вялікім прымусам адарванага ад народу чыноўніцкага апарату, становіща часткай Расіі, бясправным, марыянетачным квазісуб'ектам так званай Саюзной дзяржавы?! Усё гэта звышалагічна, неадэкованна цывілізаваным нормам і гістарычнай практикы жыццядзейнасці цывілізованих нацый. У нас склалася цвёрдае перакананне, што адказныя за лёс беларускага народа

да высокага чыноўніцтва, падначаленыя ім ідэолагі, даволі шырокія колы інтэлігенцыі цалкам пагадзіліся са стратай беларускім народам сваёй этнакультурнай адметнасці і пераходам на жыццё згодна з рускімі культурна-моўнымі стандартамі, што кладзе канец яго самабытнаму жыццю, пераўтварае ў сурагат рускай нацыі.

Да таго ж яшчэ Прэзідэнту і Ураду так і не ўдалося большым за чвэртку стагоддзя існавання ў найвышэйшай ступені сімвалічнай Рэспублікі Беларусь забяспечыць не на словах, а на спраўах "трывалую стабільнасць" у эканамічным, сацыяльным развіцці нацыі. Беларусь адзінай на постсавецкай прасторы краіна, дзе ні рубля не выплацілі нахабна абародзеным дзяржаўна ўкладчыкам ашчадных касаў. Да сённяшняга дня публічна не абнародавана навукова абронаваная эканамічная мадэль развіцця краіны. Ідзе пагалоўнае матэрыяльнае і духоўнае збядненне людзей, за выняткам толькі поўных катэгорый дзяржаўных апаратчыкаў, высокіх чыноўнікаў сілавых міністэрстваў і ведомстваў, кіраўнікоў прадпрыемстваў і установ, некалькіх дзясяткаў паспяховых не з ласкі ўладаў прадпрымальнікаў. Такая палітыка выклікае заканамернае нездавальненне беларускага народа.

Заўважым, падобнае адбываецца, нягледзячи на то, што ад моманту ўтварэння Рэспублікі Беларусь яе дзяржаўная машына так шмат увагі надае выкананню сваёй сацыяльна-еканамічнай функцыі, баючыся, хача б не дапусціць татальнай галечы народа. Галоўны ж клопат дзяржавы - надзейна ўтрымліваць уладу ў руках тых, у каго яна больш за чвэртку стагоддзя стабільна знаходзіцца. А вось з забеспечэннем жаданага эканамічнага і тэхналагічнага росту, паляпшэннем матэрыяльнага дабрабыту народа праблем не змяншаецца. Мы цвёрда ўпэўнены ў тым, што галоўнай прычынай усіх нашых бедаў з'яўляецца свядомае ігнараванне дзяржавай таго архіважнай ва ўсіх часах - і асабліва з паглыбленнем працэсаў сусветнай глабалізацыі - функцыі, як нацыястваральная, ў аснове якой ляжаць культура і мова тытульнага народа. Пры сучаснай ступені абруcenня яму ні ў чым не дасягнуть прагрэсу, не быць надзейным абаронцам Бацькаўшчыны.

Этнічнай мове - душа народа. Без роднай мовы, роднай песні, адукацыі на ёй народ становіцца нацыянальна-пасіўным ва ўсіх сферах жыццядзейнасці. Беларусаў свядома стагоддзямі трывалі і трываюць у такім кабальным стане. Шматлікім дзяржаўным інстытуцыйямі прапаганду-

еца шкодная ідэалогія, што беларусы няздатныя на вялікія здзяйсненні, у tym ліку і ў духоўнай сферы, на што ўжо асабліва не рэагуе і сама грамадства. Займацца ж нацыятворнай функцыяй палітычнаму кіраўніцтву Рэспублікі Беларусь трэба з такай вялізной адказнасцю, як аніводнай з іншых створаных на постсавецкай прасторы дзяржаў, бо на час распаду СССР беларускі народ па віне партыйных і савецкіх органаў быў найболыш зрусыфікаваным, этнічна абыскоўленым. У такой экстремальнай сітуацыі роля Прэзідэнта і Урада лёсавызначальная ў стварэнні неабходных умоў для самабытнага этнакультурнага развіцця сваёй краіны. Прэзідэнцкая ж вертыкаль тут ні ў чым не дапамагла і не збіраеца дапамагаць тытульнай нацыі. І самае страшнае, недараўальнае - не забяспечыла яе роднай мове статусу рэальнага дзяржаўнай. Адсюль усе нашыя бясконцыя беды: рэзкае зніжэнне нацыянальной самасвядомасці, нечуваная дагэтуль дэградацыя беларускай этнічнай ідэнтычнасці, паталагічны нацыянальны нігілізм, які так бязмерна распаўсюдзіўся сярод дзяржаўных чыноўнікаў, інтэлектуальнай эліты, якія сталі зусім няздольнымі займацца так неабходнай нашаму народу нацыяторнай дзейнасцю. Зараз мы з-за сур'ёзных хібаў дзяржаўнай нацыянальнай палітыкі, куды менш падобныя на адмысловую нацыю, чым чвэртку стагоддзя тому. Беларусы на сваёй роднай зямлі практична цалкам апынуліся па-за ўласнай культурна-моўнай нівой. Яны сталі прыгоннымі аратымі і сейбітамі на чужым ім рускім культурна-моўным полі.

Страшнна непакоіць, што на такое глабальнае этнічнае адмираленне беларусаў не адгукнулася дзеяльна дэпутаты, сярод якіх так багата адукаваных, умудроных жыццёвым досведам асабаў. Як жа хочацца беларусам пачуць ад сваіх аброннікаў адказы на пытанне, што трэба рабіць, каб не загінуць у рускамоўнай тварі?

Будучыя пакаленні навукоўцаў, асвяляючы наше сучаснае архітэктурнае, дарэшты зруйнаване этнакультурнае жыццё і не знайдуць сярод дэпутатаў другіх паловы 1990-х - двух першых дзесяцігоддзя XXI ст. аніводнага, хто за час працы ў Нацыянальным сходзе Рэспублікі Беларусь навучыўся размаўляць па-беларуску, выказаў гнеўны пратест супраць дзяржаўнай палітыкі русіфікацыі. І куды толькі падзеліся дэпутаты, падобныя на пасла вальнага Сойма Рэчы Паспалітай ад Наваградскага ваяводства Тадэвуша Рэйтана, які жыццё сваё ахвяроўваў, каб толькі палітычны суб'ект Рэчы Паспалітай Вялікае Княства Літоўскае не быў уключаны ў час яе першага

падзелу ў 1772 годзе ў склад Расійскай імперыі? Адказаць на такое пытанне зусім не складана: абсалютную бальшыню дэпутатаў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь усіх скліканняў ніколі не хвалюе самая небяспечнае, самая агрэсіўная ў нашай айчынай гісторыкі палітыка русіфікацыі. З ёй яны звяліся і нічога кепскага, заганнага не бачаць у сучаснай дзяржаўнай антыйбеларускай культурна-моўнай палітыцы. Унікальная з'ява для ўсяго цывілізованага свету.

Насуперак элементарнай логіцы, здароваму сэнсу палітыкі, якія ўлетку 1994 года прыйшлі да ўлады, спынілі досьць эффектнай на пачатку 1990-х гадоў беларусізацыю і пачалі суцяшаць народ усялякім надуманымі байкамі нібыта руская мова - гэта спрадвеку яго роднага мова. За такую несусветную хлусню трэба было б строга караць, не звяртаючы ўвагі на пасады. Не каралі, што толькі пагаршала сітуацыю і давяла сучасных беларусаў да этнічнага вымірання.

Сусветны досвед пераканаўча сведчыць: са стратай роднай мовы немінуча гіне яе прыродны носібіт - нацыя, а разам з ёю і ўсё астатніе, у tym ліку і рэальны дзяржаўны суверэнітэт. Падтансціўчыя варожай, небяспечнай ідэалогіі "рускага мира", нашы гора-палітыкі пачалі зацята ўбіваць у галовы беларусаў і яшчэ адну несусветную, крайне небяспечную хлусню, што яны - адзіны з рускім народ. Палітыкамі, дзяржаўнымі ідэолагамі не дапускаліся анікага публічнага аспрэчвання гэтых афіцыйных фальсіфікацыі. У такой абсурднай сітуацыі спынілася на дзяржаўным узроўні рэгуляванне моўнага пракцэсу. За апошнюю чвэртку стагоддзя афіцыйнае двухмоўне прывяло да катастрофічнага стану беларускую мову ў Рэспубліцы Беларусь. І калі ўжо нашае чынавенства зразумее, што толькі адзінай дзяржаўнай беларускай мове ў краіне - галоўны гарант забеспечэння яе этнакультурнай самабытнасці, рэальнага суверэнітэту?

З усёй адказнасцю сцвярджаєм, што стратэгічнай, недараўальнай памылкай Прэзідэнта, які пераканаўча засведчыў час, быў яго асабісты выбар для аблугоўвання ўсіх сфераў афіцыйнага жыцця толькі адной рускай мовы пры канстытуцыйным двухмоўні. Усю праўкыту чвэртку стагоддзя і сёння толькі гэтай мовай і карыстаючы ён і падзначаленае яму чынавенства, з якога бяруць прыклад усі катэгорыі службоўцаў. Як вынік такай заганнай палітыкі, сучаснае становішча беларускай мовы - аварыйнае, катастрофічнае. Суцяшае, што не бязвыхаднае, калі да выпраўлення яго падысці па-

дзяржаўнаму, а не самапасам. Вось таму мы і вырашылі гэту без перабольшвання нацыянальную трагедыю давесці да разуму, да сэрца тых, хто сёння вылучаеца кандыдатам у дэпутаты Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь восьмага склікання.

На сесіях усіх папярэдніх Нацыянальных сходаў ніколі не ўзнімалася пытанне, як забяспечыць беларускай мове статус адзінай дзяржаўнай не толькі на словах, але і на практыцы. Таму, як станец дэпутатам, зрабіце, шаноўныя, так наспелае выключэнне з такай нічым не апраўданай, супярэчнай святым беларускім ідэалам практыкі. Рашуча, настойліва патрабуйце ад высокага палітычнага кіраўніцтва краіны ўвядзення роднай мовы яе тытульнай нацыі ва ўсе сферы афіцыйнага жыцця і ў першую чаргу ў самыя верхнія эшалоны дзяржаўнай улады. Калі ж тут, як і сёння, будзе непадзельна панаваць руская мова, беларуская мова немінуча загіне, а разам з ёю рухнүць у нябыт і сама дзяржава, і сам беларускі народ. Беларусы будуць меці перспектыву толькі ў сапраўднай нацыянальной дзяржаве, дзе ва ўсіх сферах грамадскага жыцця вольна пануюць іх роднага культура і мова - адзіні законных гаспадароў на гэтай спаласаванай асіміляцый дзялянцы еўрапейскай тэрыторыі.

Вялікага Вам поспеху ў выратаванні самага галоўнага, самага дарагога, нічым не заменнага ўнікальнага багацця любай Бацькаўшчыны - яе роднай беларускай мовы! Таму, хто не пажадае, няздольны на такі высакародны нацыянальна-патрыйныя вычыні, лепш было б устрымыцца іспі ў дэпутаты. Нацыянальнаму сходу Рэспублікі Беларусь патрэбны не тая, хто здольны толькі дагаджаць, нізка кланяцца высокаму палітычнаму кіраўніцтву краіны, а сапраўдныя прарабы, архітэкторы нацыянальна-культурнага будаўніцтва, самаадданыя змагары за родную беларускую мову, яе шчырыя, актыўныя носібіты. Мы разам з Вамі помнім, яшчэ не збыліся, калі дэпутаты мінулых скліканняў Нацыянальнага сходу і сённяшняга адседжвалі і адседжваюць свой тэрмін, "як мышы пад венікам". Сваіх аброннікаў людзі не чулі і не бачылі ў віхурах грамадскага жыцця. Яны амаль не мелі зносінаў праз сродкі масавай інфармацыі з народам Беларусі. Беларусы хочуць бачыць і чуць сваіх аброннікаў у сродках масавай інфармацыі, дыскутуваць з Вамі.

Жыць беларускай нацыі ў вякак у роднай мове!

Прафесары Леанід Лыч, Мікола Савіцкі, 29.09.19 г.

Візантыйскі перыяд у гісторыі беларускага мураванага дойлідства

Тэзісы даклада на Кангрэсе даследчыкаў Беларусі

Пасля таго, як у канцы X ст. на землях усходніх славян з'явілася хрысціянства, у іх жыцці і асабліва ў жыцці і побыце племянных эліт, перадусім князёў і баёр, адбыліся значныя змены. На тэрыторыі Беларусі з'явілася пісьмовасць, мураванае дойлідства, новыя віды мастацтва: іканапіс, фрэскавы роспіс храмаў і нават жылых будынкаў.

Усё гэта прыйшло з Візантый і таксама аказала значны ўплыў на ўсе сферы дзейнасці тагачасных жыхароў першай усходненеславінскай дзяржавы, якая мела назыву Русь, а пазней, у XI-XII стст., Русская зямля. Створаная князем Алегам у канцы IX ст. гэтая дзяржава пачала распадацца на асобныя княствы ўжо ў канцы XI ст. (Любеч, 1097) і канчатковая знікла з карты Еўропы ў пачатку XII ст.

Пазней гэту дзяржаву гісторыкі называлі Кіеўская Русь, а савецкая сталінскія гісторыкі далі ёй назыву "Древняя Русь", якая нібыта мела адзіную "древнерусскую народность" і агульную "древнерусскую" архітэктуру. Гэтая міфічнае краіна, на іх думку, існавала да 1237-1240 гг., пакуль не прыйшли войскі хана Батыя і яе не заваявалі.

Савецкія археолагі называлі культурны пласт пры раскопках усходненеславінскіх гарадоў, які існаваў да 1237-1240 гг., "дамангольскім" нават і ў тых гарадах, дзе манголы ніколі не былі. Сталіцай "Древнай" Русі савецкая гісторыкі лічылі Кіеў, але глядзелі на яе тэрыторыю з Масквы, таму землі БССР, а таксама Смаленшчыны, называлі як "Западные земли Киевской Руси или Древнерусского государства". Але калі глядзець на Беларусь з Кіева, то гэтыя землі не заходнія, а паўночныя.

Трэба сказаць, што Палацкае княствівія нядоўга ў часы князя Уладзіміра ўваходзіла ў Кіеўскую дзяржаву, але потым хутка аднавіла сваю незалежнасць і вяла войны з Кіевам у XI і пачатку XII ст.

Цяпер, пасля распаду СССР і існавання асобных дзяржаў на тэрыторыі Усходняй Еўропы, нам трэба канчатковая адмовіцца ад сталінска-савецкай тэрміналогіі, якая пасля 2014 г. стала насіць прыкметы "рускага мира" і непрыхаванай агрэсіінасці з боку некаторых расійскіх гісторыкаў.

Таму мы прапануем называць першы этап беларускага мураванага дойлідства візантыйскім, які пачаўся з будаўніцтва Палацай Сафіі ў другой палове XI ст. і доўжыўся да канца XII ст. Найбольшы росквіт гэтага перыяду прыпадае на XII ст., калі на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь існавала некалькі самабытных архітэктурных школаў.

Сярод іх палацкая архітэктурная школа, ад якой засталося 10 архітэктурных будынкаў і асабліва Спаса-Праабражэнская царква першай паловы XII ст. з унікальным фрэскавым роспісам і віцебская архітэктурная школа, заснаваная візантыйскім дойлідам. Ад яе засталіся храмы ў Віцебску і Наваградку, а таксама, магчымы, у Слуцку. Таксама вылучаеца Гарадзенская архітэктурная школа, якая мела некалькі храмаў, княжацкі палац, абарончыя сцены ў Гародні і недабудаваны храм у Ваўкавыску. У Тураве ў XII - пачатку XIII стст. існаваў вялікі мураваны храм, пабудаваны кіеўскімі майстрамі. Мураваны храмы маглі быць таксама ў Пінску і Гомелі, дзе знаходзіліся падлогі і старажытную ціглу (плінфу).

Варта адзначыць, што беларускія наўкоўцы не выключаюць дзейнасць на тэрыторыі Беларусі не толькі грэчаскіх, але і балгарскіх майстроў. Канцом гэтага этапу ўмоўна можна называць 1204 г., калі крыжакі захапілі Констанцінопаль і Візантыйская імперыя надоўга знікла з мапы свету.

Алег Трусаў,
кандыдат гісторычных навук,
дацэнт, дактарант Інстытута гісторыі
НАН Беларусі.

Напісане застанецца

Хачу выказаць думку пра публікацыі ўспамінаў пра Наталю Санько ("Наша слова", травень - чэрвень 2019 г.).

Шкадую, што адкрыла для сябе гэту неардынарную асабу толькі цяпер. Шматграансць яе талентаў і заслугаў проста ўражвае: поруч з асноўнай прафесіяй біёлага-экспериментатара Наталія Санько займалася гістарычнай асветай моладзі, рыхтаваннем выставаў пра знаных суайчыннікаў, удзельнічала ў міжнародных кніжных выставах, рыхтавала цікавую разнастайную матэрыяллю для беларускага календара "Родны край"... І пры гэтым адыграла вялікую ў ролю ў публікацыі і пашырэнні праўдзівых тэкстаў пра беларускую гісторыю і культуру - тады, калі гэта несла рэальнную рызыку.

Перачытаўшы кранальныя радкі пра яе, я падумала: які ўзор адданага высокай ідэі чалавека, які спіла робіць свою справу, не чакаючы на ўзнагароду і не разлічваючы на гучнае ўшанаванне! Такія на першы погляд непрыкметныя рупліўцы беларушчыны - грунт і аснова руху Беларусі наперад. У 1970-я, 80-я, 90-я гады ўжо мінулага стагоддзя яны па каліву рабілі свой унёсак у нашу незалежнасць і яе духоўныя падставы.

Сярод такіх годных людзей Наталія Санько. І вельмі важна, што ў друку з'явіліся і таму застануцца ў нашай гістарычнай памяці назаўсёды ўспаміны яе ўдзячных сучаснікаў.

Аляўгіна Вячорка.

Шмат разоў мне даводзілася ездіць па месце цераз раку Нёман, які злучае вёскі Правыя і Левыя Маstry.

Мост металёвы, але не зварны. Пабудаваны дабротна. Яшчэ ў маленстве, у далёкім 1968 годзе, мне даводзілася назіраць, як падчас вайсковых вучэнняў па ім рухаліся танкі і пры гэты не нанеслі яму ніякай шкоды.

Згодна з гістарычнымі звесткамі, будаўніцтва моста было закончана ў 1929 г. У той час гэтая тэрыторыя належала да Польшчы. Збудаванне, што меркавалася палепшыць дабрабыт людзей, прынесла і чалавечы ахвяры. Прычым вельмі дзіўным чынам.

Некалькі гадоў таму назад мне давялося быць у Варшаве ў Інстытуце за домаракратыю ва Усходній Еўропе. І там зусім выпадкова аказаўшы ў гэты час Чэслаў Сэнюх, наш зямляк. А яшчэ было больш прыємным, што ён выказаў жаданне пазнаёміцца са мною. Чэслаў Сэнюх - знакаміты літаратар, перакладчык, стала жыве ў Варшаве. Падчас нашай гутаркі я даведаўся, што ў свой час бацька яго будаваў вышэй згаданы мост. Нягледзячы на тое, што аповед Чэслава Сэнюха ў некаторых падрабязніцах не дакладны, ён даволі цікавы і варты ўвагі чытача.

Падчас Першай сусветнай вайны Станіслаў Сэнюх - бацька Чэслава - быў у бежанстве ў Кіеве. Савецкая ўлада, што ўсталявалася падчас рэвалюцыі 1917 года, яму не спадабалася, і дзесяць ў сярэдзіне дваццатых Станіслаў з сям'ёю вярнуўся на тэрыторыю Заходній Беларусі. Нелегальна перайшлі мяжу, але ў Баранавічах быў затрыманы тагачаснымі ўладамі, і за гэта Станіслаў Сэнюх панёс турэмнае пакаранне.

Сям'я Сэнюхаў пасялілася ў Любчы да пачала будаваць уласны дом. Бацька будаваў яго сам. І ўвогуле ён быў майстар на

Да юбілею Алеся Кроі

Сябру агульнанацыянальнай Рады Таварыства беларускай мовы, гарадзенскому актыўісту Алею Крою споўнілася 60. Свою працу на грамадскіх пачатках ён прысвячае працы па пашырэнні і захаванні беларускай адукацыі пры вельмі негатыўных варунках яе існавання ў Беларусі. Дзякуючы яго ўкладу, гарадзенскі аддзел адукацыі стварыў пры двух расейскіх школах № 32 і 34 па адным беларускім класе. І штогод фармуюцца, хоць і невялікія, але дзейныя беларускія класы. Кажа Алеесь Край:

- Ёсць каштоўнасць прычыны, па якіх бацькі аддаюць сваіх дзяцей. Гэта звычайна невялікая частка беларусаў, якія сапраўды ўяўляюць беларускую гісторыю, ведаюць, адкуль іх род. Але большасць людзей каштоўнасці мовы, гісторыі, культуры

свайгі краіны да канца не разумеюць. Ім больш патрэбны нейкія практычныя прычыны. Гэтыя практычныя прычыны мы таксама распрацавалі і даводзім да бацькоў, да адміністрацыі.

Апошні час Алеесь Край прысвяціў шмат працы па мемарыялізацыі памяці акадэміка Яўхіма Карскага. Створаны адмысловы прыпынак у вёсцы Мігова Гарадзенскага раёна, дзе супыняўся акадэмік, ствараеца памятны знак, а таксама існуе вуліца, якая носіць яго імя ў ваколіцах.

Гарадзенская абласная арганізацыя Таварыства беларускай мовы віншуе юбіляра. З найлепшымі зычэннямі далучаеца і нашае Беларуское Радыё Рацыя і газета "Наша слова".

**Якуб Сушычынскі,
Беларускае Радыё Рацыя.**

Рэха 1939-га Мост і чалавек

шустры. Мог зрабіць не толькі стол, шафу, але нават і гітару.

Сям'і неабходны быў гроши, і таму Станіслаў Ігнатавіч уладкаўся на будоўлю моста цераз Нёман на гасцінцы з Гародні да Слоніма і з Берасця да Вільні.

Чэслаў нарадзіўся крыху пазней і таму не ведае ўсіх акаличнасцей, звязанных з працаю бацькі па пабудове гэтага аб'екта. Пра тое пазней распавядалі сваякі. Заробленых грошей хапіла, каб дабудаваць дом.

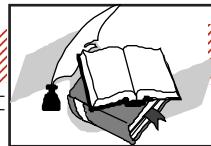
Гісторыя гэтага мае свой працяг: У 1939 годзе распачалася Другая сусветная вайна. Германія акупавала цэнтральную Польшчу, а Савецкі Саюз збройна далучыў да сябе Заходнюю Беларусь. Берасцкая каты адразу распачалі арышт іншадумцаў ды заможных людзей на гэтай тэрыторыі. Завіталі яны і ў дому Станіслава Сэнюха. Падчас перагру

су ў шуфлядзе стала быў знайдзены план моста. Гэтага хапіла, каб арыштаваць чалавека. "Ты маеш план моста цераз Нёман. Добра ведаеш збудаванне і ў любы момант можаш разбурыць яго", - цвердзіў бязглазіцу следчы. Станілава Сэнюха абвінавецілі ў падрыхтоўцы дыверсіі і асудзілі. Пакаранне адбываў у адным з канцлагераў Краснайрскага краю. Чалавек не вынес суроўых умоў зняволення і неўзабаве памёр. У 1941 годзе сям'я даведалася, што бацькі ўжо няма ў жывых.

Пасля заканчэння вайны сям'я Сэнюхаў выехала на сталае жыццё ў Польшчу.

Чэслаў Сэнюх у прыватнай гутарцы выказаў вялікі смутак, што яму так і не давалося пабачыць мост, які будаваў яго бацька і які стаў прычынай яго смерці.

Язэп ПАЛУБЯТКА.

Уладзімір Макей:

"Калі хочам захаваць нацыю, трэба больш увагі ўдзяляць беларускай мове"

Міністр замежных спраў Беларусі Уладзімір Макей лічыць неабходным папулярызацію беларускую мову разам з захаваннем расейскай мовы ў якасці другой дзяржаўнай, цытуе міністра БелТА.

Уладзімір Макей адзначыў, што на беларускай мове ў Беларусі гавораць менш людзей, чым на расейскай, і таму беларускай трэба ўдзяляць больш увагі.

- Калі мы хочам захаваць нацыю, народ, дзяржаву, то гэта само сабой разумееца, - сказаў ён.

Макей падкрэсліў, што гэта не значыць, што расейская мова будзе вытесняцца з нейкіх сфераў

і што Беларусь настроена супраць Расеі і расейскага народа.

- У Беларусі дзве дзяржаўныя мовы - беларуская і расей-

ская, - нагадаў ён. - І расейская другой дзяржаўнай, па-моему, нідзе ў свеце больш не з'яўляецца.

Радыё Свабода.

За беларускую мову папрасілі

БЕЛАРУСКІ РЭСПУБЛІКАНСКІ САЮЗ СПАЖЫВЕЦКІХ ТАВАРЫСТВАЎ (БЕЛКААПСАЮЗ)

пр. Пераможцаў, 17, 220004, г. Мінск,
тэл.(017) 2268050, факс (017) 2267342
E-mail:info@bks.by, www.bks.by
р/рBY88AKBB30150025080015600000
ААТ "ААББеларусбанк"AKBBVY21614

БЕЛАРУССКИЙ РЕСПУБЛИКАНСКИЙ СОЮЗ ПОТРЕБИТЕЛЬСКИХ ОБЩЕСТВ (БЕЛКООПСОЮЗ)

пр. Победителей, 17, 220004, г. Минск
тэл. (017) 2268050, факс (017) 2267342
E-mail: info@bks.by, www.bks.by
р/рBY88AKBB30150025080015600000
ОАО "АСББеларусбанк"AKBBVY21614

09.08.2019 № 09-1-12/138

Аб накіраванні інфармацыі

Паважаная Алена Мікалаеўна!

Белкаапсаюзам разгледжаны Ваш зварот і паведамлем наступнае. У адпаведнасці з п. 4.3. СТБ 1100-2016 інфармацыя для спажыўца ў выглядзе тэксту на харчовую прадукцыю наносіцца на рускай або рускай і беларускай мовах.

У рамках сваёй кампетэнцыі Белкаапсаюз не мае паўнамоцтваў запатрабаваць у вытворцаў паставіць прадукцыю з абавязковым нанясеннем на этикетку інфармацыі на беларускай мове.

Разумеючы важнасць дадзенага пытання Белкаапсаюзам у май гэтага года у адрас усіх міністэрстваў і ведамстваў, якія маюць у сваім падпарадкаванні вытворчыя прадпрыемствы, якія з'яўляюцца асноўнымі пастаўшчыкамі прадукцыі для арганізацый спажывецкай кааперацыі, накіравана просьба аб нанясенні на спажывецкія тавары інфармацыі для пакупнікоў на беларускай мове.

З павагай,
намеснік старшыні Праўлення Белкаапсаюза

В. I. Платонава.

Вільня рыхтуеца да перапахавання Кастуся Каліноўскага

Вільня рыхтуеца да перапахавання Кастуся Каліноўскага, кіраўніка паўстання 1863 года. Просьбу беларускіх інтэлектуалаў пра перапахаванне нацыянальнага героя ў Беларусі, урад Літвы не ўхваліў. Прафесар гісторыі Яўген Мірановіч лічыць гэта слушным рашэннем:

- Я супраць таго, каб пераносіць нябожчыкаў з месца на месца. Незалежна ад таго, дзе яны ёсць, дзе былі. Можна паехаць і там ускласці кветкі, калі хтосьці лічыць гэта важным. Нічога не перашкаджае, каб з Беларусі нават тысяча чалавек паехала і там паклалі кветкі.

22 лістапада - афіцыйная цырымонія пахавання астанаку

Кастуся Каліноўскага і яшчэ дваццаці паўстанцаў. Далучацца беларускія грамадскія дзеячы і творчая інтэлігенцыя, а таксама дэлегацыя ад афіцыйнага Менска. Гэта раней пацвердзіў міністр замежных спраў Уладзімір Макей падчас сустрычы са сваім літоўскім калегам Лінасам Лінкявічусам. Запрасілі таксама дэлегацыі з Украіны, Латвіі.

Антон Разумоўскі,
Беларускае Радыё Рацыя.

Цягнікі ў Вільню 22 лістапада будуць хадзіць па раскладзе

Пускаць дадатковыя цягнікі на пахаванне Кастуся Каліноўскага, беларуская чыгунка не плацуе. У кантакт-цэнтры беларускай

чыгункі адказалі, што цягнікі 22 лістапада будуць хадзіць у звычайнym рэжыме.

"Раніцай, 22 лістапада, у Вільню адправяцца два цягнікі з выездам з Менска ў 7.35 і 10.30. Усё па звычайнym раскладзе", - распавялі "Нашай Ніве" на чыгунцы.

Навіны Германіі
У Германіі тысячы курдаў пратэставалі супраць наступу Турцыі ў Сірыі

Пратэстуючы супраць турэцкага наступу ў Сірыі, тысячы курдаў у суботу, 12 кастрычніка, выйшлі на дэмансіяцы ў розных гарадах Германіі, паведамляе dw.com. У адным толькі Кельне ў пратэстным маршу ўзялі ўдзел больш за 10 тысяч чалавек, у Франкфурце-на-Майне - 4 тысячы, у Брэмене - каля 2 тысяч. Яны патрабавалі спынення ваенай аперацыі на паўночным усходзе Сірыі і асуздзілі дзеянні презідэнта Турцыі Рэджэпа Тайпа Эрдагана.

Дэмансіяны прайшлі калонай па вуліцах Кельна, у руках яны трymалі розныя курдскія сцягі і трапасаранты. Натоўп скандаваў "Эрдаган - тэрарыст!" і "Ніякай нямецкай зброі для авантур Эрдагана!". Пратэсты марш прайшоў мірна, за парадкам на месцы дэмансіяцы сачылі каля некалькіх сотак паліцыянтаў. Паліцыянты таксама засцерагалі пратэстоўцаў ад дэмансіяцы сімволікі Рабочай партыі Курдыстана, прызнанай у Еразвязе тэрарыстыч-

най арганізацыяй. Масавыя акцыі пратэсту прайшлі таксама ў Францыі. Толькі ў Парыжы на вуліцы выйшла больш 20 тысяч чалавек.

У выніку пратэстаў Германія і Францыя спынілі продаж зброі Турцыі.

У Германіі існуе вялікая курдская грамада, якая налічвае каля 650000 - 800000 чалавек. Курдская грамада ў Германії працягвае прырастаты у выніку беспадрэдкі ў Сірыі.

У Германію курдскія рабочыя - імігранты з Турцыі ўпершыню прыбылі ў другі палове 1960 - х гадоў. Тысячы курдскіх ваеных і палітычных бежанцаў уцяклі з Турцыі ў 1970 - х пазней, з Ірака і Ірана - у 1980 - х і 1990 - х гадах, а таксама з Сірыі, асабліва ў час сірыйскай грамадзянскай вайны. У кастрычніку 2014 года, 8 жніўня 2015 года, тысячы курдаў у Германіі выступалі супраць турэцкіх паветраных удараў па курдскім цывільным насельніцтве.

Беларускае Радыё Рацыя.

Беражы лес

- ЧЫТАЙ КНІГІ НА KAMUNIKAT.ORG

* 17 000 КНІГАў, ГАЗЕТАЎ і ЧАСОПІСАЎ * РАЗМОВЫ ПРА КУЛЬТУРУ

* ЛІТАРАТУРНАЯ РАДЫЁПЕРАДАЧА * НАВІНКІ ВЫДАВЕЦКАГА РЫНКУ

Kamunikat.org
Беларуская бібліятэка-бібліографія

(Працяг. Пачатак у папяр. нумарах.)

БАЛАДА РАМУАЛЬДА ЗЯНЬКЕВІЧА
(1.02.1811 - 11.09.1868)

Сярод начы, як выбух, навальніца.
І ты прачнуўся, каб перахрысціца,
І, падышоўшы ў цемры да вакна,
Глядзіш у дождж, які нібы сцяна,
Па-за якою курганы Айчыны,
Дзе белыя бярозы і рабіны
Чырвоныя, як нашых продкаў кроў.

Ты па Айчыне сто дарог прайшоў
І песні беларускія збіраў,
Дзе золата палёў, і водар траў,
І пыл дарог, і дым начных кастроў,
І слёзы, і каханне, і любоў...

Зноў гром грыміць, бы коціца каменне
Разбураных фальваркаў, дзе, як цені,
Паўстанцы Каліноўскага начуюць.
Маланкі неба чорнае лупцуць,
І рассыпаецца дажджу сцяна.

Айчына сумная, але яна
Адна для ўсіх хто тут жыве і будзе,
Як ты жывеш, ды гром не ўсіх тут будзіць
Сярод начы, сярод Айчыны мілай,
Што хутка стане і тваёй магілай...

17.08.2010 г.

БАЛАДА ТАДЭВУША ЛАДЫ-
ЗАБЛОЦКАГА
(27.08.1811 - жнівень 1847)

...Не любяць вальнадумлівых цары.
І, каб ты мог памерці без пары,
Ты ў Грузіі паслужыш радавым.

Над скаламі туман, аблокі, дым
Плывуць самотна, як і дні плывуць
Праз абарэлья кусты, траву
Пад сонцам, як пад царскаю каронай.
І сніцца Беларусь табе зялёнай,
Дзе ля дарог імшэнць валуны,
Дзе нашы горы - нашы курганы,
Дзе косці беларускія ляжаць,

Віктар Шніп

БЕЛАРУСКІ ПАНТЭОН

Балады крыві і любові

Нібы карэнне - век не скарчаваць -
У нашай пераплецены зямлі.
І, каб не зніклі мы, а тут жылі,
Не толькі трэба родны край любіць:
Калі ўладарыць вораг, трэба біць
Чужынца, бо ён сам табе ніколі
Не дасць жыцця прыгожага і волі...

І пішаш вершы ты аб Беларусі,
Дзе пчолы велізарныя, як гусі
І як арлы, што на вяршынях гор
Гняздзяцца, ахінаочы прастор
Магутным крыллем,

што не знаюць стомы.

Арлы малі, каб папрасіць, дадому
Цябе занесці. Толькі не папросіш.
З нябесаў зоркі капаюць, як росы
З высокіх траў, якія дома косіш,
Нібы хлапчук распрануты і босы,
Бо горача табе... І ты згараеш,
І без пары да Бога аддялаеш...

16.06.2010 г.

БАЛАДА ПАЎЛЮКА БАГРЫМА
(2.11.1812 - 1891)

У Багрыма ціха ў хаце,
Ды не стаў з нудоты зверам,
Бо ёсьць вершы, бо ёсьць вера
У Айчыну, што не страціў.
Ёсьць яшчэ жаданне волі.
Сам жывы - і дзякую Богу.
А сябры ляжаць у полі
І не трэба ім нічога.
І не чуюць, як падпянкі
Размаўляюць бізунамі.
Беларусь жа паланянкай
Заліваецца слязамі.
Зноў падняць бы сцяг паўстанца,
Рукі, браце, чуюць сілу.
Чым без мовы заставацца,
Лепш цяпер сысці ў магілу.
Стай ён песняю народнай,
І душа ўзляцела зоркай...
Мо цяпер які нягоднік
Схоча ачарніць гаворкай:
"Ну які з яго паэта?
Толькі верш адзін пакінуў".
Не, няпраўда, людзі, гэта -
Верш і, як свой крыж, Айчыну.

25.08.1988 г.

БАЛАДА ЯЎСТАФІЯ ТЫШКЕВІЧА
(18.04.1814 - 8.09.1873)

Устаўшы рана, зноў зямлю капаеш,
Ды ў курганах сівых не скарб шукаеш,
А - Беларусь, што тут была і будзе...

Белае, дзе, як глыбы, ляжаць
Чарапы тваіх братоў забітых,
Што шукалі волю і знайшли
Сонца ў снезе, як крывавы злітак
Сэрца і любові да зямлі,
На якой з'явіліся аднойчы,
Каб з каленяў свой народ падняць,
І глядзець чужынцам смела ў очы,
І суседзям, як братам, казаць:
"Мы за нашу й вашую свабоду,
Бо свабодны толькі ў свеце той,
Хто не толькі збавіцца прыгнётут
А ў суседа выведзе з сабой
На шлях вольны..." Прад табой папера,
Быццам снег апошні на шляху тваім.
Ты памёр, ды не памерла вера
У народ, якому ты не стаў чужым...

29.06.2011 г.

БАЛАДА АРЦЁМА ВЯРЫГІ-
ДАРЭУСКАГА
(4.11.1816--1884)

І дзівіца з цябе, смяюцца людзі,
Бо ты хоць граф, ды нейкі незвычайны -
Палімі ходзіш, берагамі Гайны
І просіш песню праспяваць старую
Ці казку расказаць, і ўсё натуеш,
Збіраеш рэчы для свайго музея...

У Вільню з'едзеш і Лагойск сцішэ,
Нібыта думаць пра цябе ён стане.
А ў родным kraі, як пажар, паўстанне
І твой музей - як для пажару вецер...

Яшчэ самотна жыць у гэтym свеце,
Бо твой сусед баіца, што ты здольны
І без ягонай ласкі жыць прыстойна...

"Музей закрыць!
Забараніць, бо шкодны!" -
Загад вышэйши. І ты ў kraі родным
Жывеш, нібы чужы, людзьмі забыты.
Ды сонца, як тваёй любові злітак,
Усходзіць над зямлём, што ты капаў,
Дзе ў курганах сівых не скарб шукаў,
А-Беларусь, якая ёсьць і будзе...

18.04.2009 г.

БАЛАДА ФРАНЦІШКА САВІЧА
(1815-1846)

Першы снег, як чыстая папера,
На якой напішацца крывей
Шкодны верш пра беглага жаўнера,
Што далёка ад зямлі сваёй
Не забыўся, што такое воля,
Без якой марнееща душа...
Ты ідзеш, і прад табою pole

"З Беларушчынай не развітаўся.
Гэта мой ідэал," - ты пісаў
І праз ночы душою вяртаўся
У той край, дзе раса, як сляза,

У якой патанае былое
І ўсплывае на снезе крывей
Тых паўстанцаў, што шчасце зямное
Не ўяўлялі без волі і ёй

Аддавалі сябе, як даніну
За адвечную веру, што ў нас
Будзе лепшай ў свеце kraіна,
Хоць далёка kraіны той час.

І той час сам не прыйдзе ніколі.
Да яго трэба йсці праз вятры,
Праз завеі, праз чорнае поле
І за три залатыя гары.

І начамі халоднымі ў скрусе
Ты пісаў пра зажураны свет
І цябе, Вайдэлот Беларусі,
Называлі гаротнікі ўсе.

І, калі ў цябе Бог запытаўся:
"Развітаўся з жыццём?" - сказаў ты:
"З Беларушчынай не разбратаўся.
Гэта мой ідэал назаўжды!"

31.07. 2008 г.

(Працяг у наступным нумары.)

Епіскап Адрыян Галаўня* нарадзіўся 09.04.1750 г. і памёр 01.02.1831 г. Ён быў сведкам падзеяў Рэчы Паспалітай, паўстання пад кіраўніцтвам Касцюшкі, руска-французскай вайны 1812 г., судовага працэсу над філаматамі і паўстання 1831 г. Як епіскап, ён з'яўляўся сведкам падзення і аднаўлення ордэна езуітаў, пераследу ўніятаў пры Кацярыне II, новага падзелу ўніяцкіх епархій, ліквідацыі папскага алюміната, пераследу ордэна базыльянаў і мэтанакіраванай дзейнасці Сямашкі па ліквідацыі сваёй царквы. Епіскап браў чынны ўдзел у культурным жыцці грамадства свайго часу, меў дачыненне да дзейнасці Адукацыйнай камісіі і рэарганізацыі Віленскага ўніверсітэта.

Епіскап належаў да старожытнага слонімскага баярскага, а потым шляхецкага рода і меў герб уласнага імя (на чырвоным фоне срэбная літара "T"). Адна з галін роду асела на Віцебшчыне і прыдабала прыдомак Пышніцкіх ад радавога маёнтка Пышнікі ў Суражскім павеце. Антоні Галаўня (Антоні - імя пры хрышчэнні) нарадзіўся 09.04.1750 г. і атрымаў першапачатковую хатнюю адукацыю. Ва ўзроце 10 гадоў быў адданы ў Віцебскую езуіцкую школу, дзе на працягу пяці гадоў вучыў лаціну, арыфметику, географію, пазію і красамоўства. Пасля сканчэння школы ён 11.06.1766 г. уступіў у орден базыльянаў і пасля адбыцца навіцыніту ў Беразвецкім манастыры, у 17.06.1767 г. прыняў манаскі абед і імя Адрыян. Пасля гэтага для маладога манаха пачаўся перыяд навучання і педагогічнай працы. З 1767 па 1772 гг. ён вывучаў пазію і красамоўства ў Антопальскім манастыры, а потым філософію ў Віцебску і Полацку. Пасля заканчэння студыяў адзін год працаў вікладчыкам лаціны ў Барунскай школе. Пасля Барунаў вывучаў тэалогію ў Віленскім папскім алюмінате і атрымаў наўкувую ступень доктара філософіі ў Віленскім ўніверсітэце¹.

Думаю, трэба трошкі расказаць пра Віленскі папскі алюмінат. Гэта навучальна-установа (Папскі алюмінат, ці Папская семінарыя) ў Вільні на Біскупскай вуліцы мела свой дом № 442 і на Лукішках двор з гародам. Заснаваная рымскім папам Рыгорам XIII у 1582 г. семінарыя да 1753 г. займалася адукацыяй кірікай рымскай і грэка-католікай. У 1753 г. папа Бенядзікт IV дазволіў замест рымскай католікай набіраць ўніятаў: мітрапаліту кіеўскаму - 6 вучняў, епіскапу холмскому і бельскому - 2, епіскапу ўладзімірскому і берасцейскому - 2, архіепіскапу полацкому - 2 і архіепіскапу смаленскому - 2. У такім выглядзе семіна-

Епіскап Адрыян Галаўня

рыя існавала да 1773 г. У 1773 г., пасля скасавання езуітаў, папа Клімент XIV перадаў семінарыю базыльянам. З-за адсутнасці смаленскага архіепіскапства полацкаму архіепіскапу дазволілі пасылаць у алюмінат 4 клірыкаў. Такім чынам у алюмінате налічвалася 18 вучняў, 1 рэктор і 3 прафесары, разам - 22 чалавекі. Узворень адукацыі ўніяўся, і выпускнікоў алюмінату перасталі пасылаць давучавацца ў Віленскую акадэмію - усе неабходныя навукі выкладаліся ў самой семінарыі².

Папа Пій VI павялічыў колькасць вучняў семінарыі на 3 чалавекі і для кампенсацыі выдаткаў на навучанне дадатковых клірыкаў праз свайго нунцыя паклаў у Варшавскі банк Тэпера капітал у 60000 злотых. Частка працэнтаў з гэтай сумы ў памеры 2 100 злотых штогод ішла на ўтриманне трох вучняў. У 1793 г. з-за агульнага стану ў Рэчы Паспалітай банк Тэпера збанкрутаваў, і семінарыя страціла гэтыя даходы.

Аднак галоўнай крыніцай ўтримання алюміната была штогодовая сума якую ён атрымліваў з Рыму ў памеры 13 800 злотых. У канцы XVIII ст. гэтыя гроши з-за цяжкасці пераводу векселяў, сталі паступаць нерэгулярна і алюмінат мог з цяжкасцю ўтримліваць толькі 12 вучняў.

У алюмінате існаваў наступны вчыцай. Кандыдаты, якіх прысылаў епіскап, павінны быті мець узрост не менш за 16 гадоў, быць нежанатымі, добра ведаць лаціну, мець добрыя паводзіны. Прынятая на вучобу першыя 2 гады вучылі філософію і тэалогію, а ў наступныя 4 гады засвойвалі дагматычную і маральну тэалогію, кананічнае права і царкоўную гісторыю. Усе 6 гадоў вучні прак-

тыкаліся ў рыторыцы і вучылі асновы матэматыкі.

Навучонцы алюміната штогод здавалі экзамены ўсім прафесарам. Пры заканчэнні 6-цігадовага курсу выпускнікі здавалі экзамены па тэалогіі. Экзаменаты прадстаўлялі рэктару свае меркаванні пра кожнага вучня, і той дасылаў у епархію выпускніка сваё меркаванне пра здольнасці вучня алюміната.

У канцы XVIII ст., калі наш край патрапіў ў Расійскую імперию, сродкі, якія дасылаліся Рымам, паменшыліся да такай ступені, што трэба было ці зачыніць алюмінат, ці ствараць новую вучэльню на новай матэрыяльной базе. Рэктор семінарыі Пасхазі Ляшчынскі працаваў на базе папскай стварыць епархіяльную семінарыю з такой колькасцю вучняў, на якую будуць грошы³. Для эканоміі грошай ён працаваў перанесці алюмінат у Жыровічы - мястэчка, дзе жыццё значна таннейшае за віленскіе і ёсць неабходныя памяшканні. При гэтым рэктор працаваў на ўніверсітэце патрабаванні да паступаючых на вучобу і не патрабаваў добра ведання лаціні, а галоўнае, каб вучні мелі здольнасці да навук. Аднак семінарыя ў Жыровічах адчыніцца толькі ў 1828 г. па загаду Іосіфа Сямашкі і галоўнай яе мэтай будзе - рыхтаваць кадры для скасавання ўні⁴.

З-за недахопу грошай Віленскі алюмінат перастаў існаваць у ліпені 1798 г.⁵

Будучы епіскап Андрыян Галаўня ў Віленскім папскім алюмінате "удасканальваўся ў навуках" з 1773 па 1776 г. З 1776 па 1778 гг. Галаўня працаваў прафесарам у базыльянскіх гімназіях у Беразвеччы, Жыровічах і Віцебску. У 1788 г. стаў епархіяльным сакратаром і спавядальнікам мітрапаліта Растоцкага⁶. У 1792 г. дэкрэтам караля Станіслава Аўгуста быў прызначаны каад'ютарам Браслаўскай архімандрыві⁷, а ў 1793 г. атрымаў пасаду браслаўскага архімандрита. У 1809 г. стаў дапаможным епіскапам Літоўска-віленскай мітраполії.

1809 г. стаў вельмі істотным для спраў грэка-каталіцкай царквы - быў адноўлены Віленская мітраполія. Справа ў тым, што пасля падзелаў Рэчы Паспалітай Кіеўская мітраполія, якая дэ факта была Віленскай, перастала існаваць. Мітраполіт Растоцкі (памёр у 1805 г.) быў апошнім кіеўскім мітраполітам. Узнаўленне Віленской мі-

* Польскае напісанне прозвіща **Holownia** беларускія навукоўцы чамусыці перадаюць як **Галаўня** ў той час, як на Нясвіжчыне простиа людзі гэтае прозвішча вымаўляюць і пішуць як **Галоўня** (шляхочы род **Галоўні-Чорныя**) (рэд.).

¹ Charkiewicz Walerian. Biskup unicki Adrian Holownia // Wilno. Kwartalnik poswiecony sprawom miasta Wilna. 1939. № 2. S. 120-122.

² Хлебцевич І. А. Йосафат Жарскій, провинциал Літовскіх базіlianіскіх монастырей, впоследствии епіскоп Пінскій. Гродно. 1897. С. 9-11.

³ Charkiewicz Walerian. Ostatnie lata Alumnatu Papieskiego w Wilnie // Ateneum Wilejskie. 1929. R. 6. Z. 1-2. S. 112-118.

⁴ Хлебцевич І. А. Йосафат Жарскій, провинциал Літовскіх базіlianіскіх монастырей, впоследствии епіскоп Пінскій. С. 14.

⁵ Там жа. С. 63.

⁶ АУМ. Т. 2. С. 692.

⁷ Там жа. С. 487.

⁸ Charkiewicz Walerian. Biskup unicki Adrian Holownia. S. 123-124.

⁹ Сборнік Імператорскага Русскага історыческага общыства. Т. 128. Петербург, 1909. С. 142.

¹⁰ Charkiewicz Walerian. Biskup unicki Adrian Holownia. S. 124-125.

¹¹ Там жа. С. 126.

Леанід Лаўрэш

7

рох уніяцкія епархіі, рэарганізоўваў капітулы, падпісаджаваў базыльянскі орден уладзе епіскапа, забараніў уніятам вучыцца ў Віленскай Галоўнай Семінарыі пры ўніверсітэце. З Берасцейскай, Полацкай, Віленскай і Луцкай епархій засталіся толькі Берасцейская і Полацкая. Епіскап Галаўня, хоць і быў у той час старым чалавекам, які мог супрацьстаяць планам ліквідацыі сваёй царквы. Таму быў адпрайлены ў адпачынок і з гэтага моманту жыў у віленскіх базыльянай, назіраючы апошнія тры гады свайго жыцця за дзейнасцю адступніка.

Пра епіскапа Галаўню Сямашка адзываўся з максімальнай непрыязнасцю і злосцю, што само па сабе можа разглядацца як камплімент. Сямашка пісаў: епіскап меў слабыя характар і не цікавіў яго як праціўнік¹⁰. Сэнс словаў "слабыя характар" раскрывае адмірал Аляксандар Шышкоў, міністр асветы, які ў мемарыяле ад 17.01.1828 г., напісаным для цара, гэта адказваўся пра епіскапа Галаўню: "Мітрапаліт не мае на так званую мітрапольную епархію непасрэднага ўплыву. Епархія знаходзіцца пад кіраўніцтвам супрафагана Галоўні ... . Гэты епіскап-вікарый не стаў на ўзровень свайго чыну і лічыцца за аднаго з самых "неаблагонадежных" з уніяцкіх епіскапаў". Такім чынам, епіскап меў слабыя характар, бо дзеля кар'еры Сямашкі не жадаў смерці сваёй царквы.

1 лютага 1811 г. Адрыян Галаўня мітрапалітам Кахановічам і лацінскім біскупам Адынцом быў канsecраваны на аршанскае епіскапа. Епіскап Галаўня, добра разумеючы, што базыльянскі орден неабходны для існавання ўніяцкай царквы, усімімагчымі сродкамі бараніў яго. Разам з мітрапалітам Булгакам ён у 1819 г. дабіўся адмены ўведзенай у 1810 г. забароны рымска-католікам уступаць у орден, але ўжо ў 1822 г. забарона была адноўлена ўладамі¹¹.

Печатка Галоўні.

У 1812 г. епіскап Галаўня дзяйна выступіў за адраджэнне ВКЛ. Ва ўрадзе ВКЛ, адноўлены Напалеонам ён працаваў у Камітэце Адукацыі і Духоўных спраў¹². Тым цікавым было тое, што ў сувязі з перамогай над французамі, епіскап быў узнагароджаны рускім ордэнам Св. Уладзіміра. Але вайна паменшыла даходы Галаўні ад фундушовых сум, размешчаных у Браслаўскім манастыре, бо на яго палях дзевяць дзеянія таварыства аматараў навук і ў 1939 г. быў атрымлены ў катаакомбе пад магілкай капліцай. Яна была атрымлена ў драўляную раму але час і вільгаць знішчылі дрэва - пліта ўпала і была прыгаворана да забыцця ...".

Другая частка жыцця епіскапа Галаўні прыйшлася на часы, калі Сямашка пачаў выконваць узгоднены з уладамі план ліквідацыі царквы. Згодна з планам Сямашкі, складзеным у 1827 г. і ўхваленым царем Мікалаем I, пачыналася паступовая ліквідацыя грэка-каталіцкай царквы. Царскі ўказ ад 22 красавіка 1828 г. ліквідаваў дзеянія чатырох

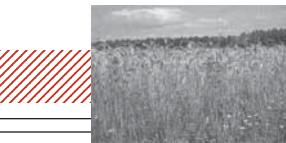
На пачатку верасня 2019 г. у выставычнай зале пры Музеі гісторыі Магілёва адкрылася экспазіцыя "Фарбы восені", дзе прад-

стаўлены творы Магілёўскай абласной арганізацыі ГА "Саюза мастакоў Беларусі". На выставе - жывапіс і кераміка.

26 верасня наша грамада вырашыла паглядзець на творы мастацтва, і не проста паглядзець, але мы яшчэ і запрасілі "експурсаводамі" вядомых магілёўскіх мастакоў Юрыя Несцерука і Барыса Первунінскіх. І правільна зрабілі, што запрасілі саміх маста-

коў, бо пачулі цікавы распoved як пра вядомых, масцітых творцаў, так і пра маладых пачаткоўцаў, якія працуяць у розных жанрах. З сумам і пышчотай аглядзелі некалькі акварэллю Фёдара Кісялёва, прыгадаўшы цэпльы сустрэчы з гэтым мастаком. Прымусіла нас застрымацца і ўважліва прыглядзецца карцінам "Беларусь партызанская" Базыля Камарова. Бо на першы погляд зразумелы сюжэт аказаўся

Фарбы восені ў Магілёве

не такім ужо і простым. Пра мастака Уладзіміра Шпартава змястоўна распавёў спадар Барыс, які добра ведаў творцу.

Карціны і інсталяцыі выклікалі шмат пытанняў і эмоцый у наведальнікаў. Але нашым "гідам" удалося ў даступнай форме расказаць і давесці аб мастацкіх асаблівасцях скульптара Андрэя Вараб'ёва і мастака Аляксандра Суворава, Святланы Строгінай і

Уладзіміра Конанава. Сапраўдным адкрыццем для нас сталі новыя імёны з арыгінальнымі творамі. Экскурсія па выставе аказалася незвычайнай, нешта накшталт мастацтвазнаўчай размовы. Яшчэ раз вялікі дзякую шаноўным мастакам Юрыю Несцеруку і Барысу Первунінскіх.

*Алег Дзяячкоў.
Верасень 2019 г.,
Магілёў.*

На дзень народзінаў паэта Максіма Танка - сустрэча каля танка

У нядзелю 29 верасня ТБМаўцы Магілёва адклалі свае справы і накіраваліся на вуліцу Якубоўскую, дзе ўсталяваны танк часоў апошняй вайны. Верасень завяршаўся, а мы яшчэ не ўшанавалі нашага Народнага паэта Максіма Танка і таму вырашылі хажыць напрыканцы месяца зладзіць невялікае мерапрыемства. А з нядаўняга часу ў нас узімка такая завядзёнка, што паколькі помніка паэту ў Магілёве няма, то збира-

годзе наведалі радзіму пісьменніка ў Нарачанскім краі вёску Пількаўшчыну, дзе сустрэліся з яго сваякамі. Казалі пра тое, што Максім Танк дасягнуў вялікіх вяршыніяў як у творчай, так і грамадска-палітычнай дзеянасці: стаў народным паэтом, быў Старшинём Вярхоўнага савета БССР, Героем сацыялістычнай працы, старшинём праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі. У той жа час, заставаўся вельмі простым, даступным і

емся мы каля баявога танка Т-34, бо Максім Танк быў франтавіком, і сапраўды баявым і мужнім чалавекам.

Напачатку імпрэзы ўзгадалі цікавыя старонкі з жыцця і творчасці паэта. Прыйгадалі таксама, як мы грамадою ў 2012 годзе на 100-

прыстойным чалавекам. Многім стараўся прымагчы масіці дапамагчы і падтрымаць. Пасля біографічнай даведкі прысутныя чытали любімія творы пісьменніка: Надзея Лук'янава - верш "Ганна", Таццяна Зыкунова на памяць прачытала лі-

рычны верш "Лісце каштанаў", затым выступілі Давід Атрокін і паэтка Таццяна Ба-рысік. Таццяна Ложачкіна раздру-кавала для ўсіх прысутных невялікі, але вельмі пранікнёны верш "Шчасце":
*Простае ічасце людское,
Так як і наша з табою,
Пэўна, складаецца з солі,
З хлеба, сабранага ў полі,
З поту, дарожнага пылу,
З роднага небасхілу,
З дружбы, мацнейшай ад смерці,
З песні... I так мне здаецца:
Каб з чаго іншага скласci,
Дык цi было б яно ічасцем.*

Напрыканцы мы ўзгадалі песні на вершы Максіма Танка і ўключылі запіс "Завушніц" у выкананні "Песняроў". Акрамя таго, Уладзімір Пухоўскі прыгодаў, што ёсць яшчэ песні на творы пісьменніка і што варта іх у наступны раз адшукаць. Нашы дзяўчата прынеслі прыгожыя асення кветкі, якія мы ўсклалі каля партрэта Народнага паэта Максіма Танка. Задзілі магілёўцы рыхтуюць імпрэзу да дня народзінаў Ніла Гілевіча.

*Алег Дзяячкоў.
Кастрычнік 2019 г.
Фота: Марына Храмцова.
Магілёў.*

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб реєстрацыі № 908 ад

18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даўліна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Юлія Бажок,
Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар
Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік,
Павел Сцяцко, Людвіка Таўгень, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.

<http://nslowa.by/> <http://naszaslowa.by/>
<http://pawet.net/> <http://kamunikat.org/>
<http://tbm-mova.by/> <http://belkiosk.by/>

Аўтары цалкам адказныя за падбор
і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.

Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".
Газета падпісана да друку 14.10.2019 г. у 17.00. Замова № 2449.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1500 асобнікаў.

Падпісны інಡекс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 2,37 руб., 3 мес.- 7,11 руб.

Кошт у розніцы: падмольенасці.

Не ад Эзопа, а ад Язэпа

**Аб праўдзе ўсё па-
праўдзе**

Сведка пакляўся на Бібліі
"казаць праўду і толькі праўду" і
тымі словамі схлусціў.

Самая праўдзівая праўда ў
чыноўнікаў.

Ад п'яной праўды сінякі
пад вачыма.

Не блытай сваю праўду з
маёй.

Праўда адна ды ў кожнага
рознaya.

Праўдаю сыты не будзеш.

Ад праўды нідзе не схаваешся.

Ад тваёй праўды ні горача
ні холадна.

Каб ты жыў з тою праўдаю.

Калі паўстане тая праўда?

- Піши, кажы сваю праўду
- наша праўда праўдзівайшая,
- адказаў чыноўнік наведальніку.

Праўда ў праўдзе - а судзі
хто?

Хочаш сапраўднай праўды,
запытай ва Усявишняга, ці
быў справядлівы ў Садоме і хто
адкажа за Гамору?

Праўда, як справядлівасць
- у кожнага свая.

Зараз "Праўду" за тры
калейкі не купіш.

* * *

Каханне не вечнае, няна-
вісць - так.

Ашуканства бывае двух
відаў: ці ты абдурыш іх, ці яны
циябе.

Смерці без жыцця не бы-
вае.

Лекі ад безнадзеянасці -
самагубства і гарэлка.

Смерць нічога не мяньяе,
акрамя таго, што душы надае
свабоду, целу - тло.

Усё ў жыцці натуральна:
адзін п'е, другі гуляе, трэці крадзе,
 чацвёрты ўсё тое спалучае разам.

Язэп Палубята.